

FTAMP 16.01.33

DOI 10.59941/2960-0642-2025-4-24-42

ҚАЗТЕСТ жүйесінің құрылымы және оның орта білім беру саласындағы маңызы

Г.С. Ерсұлтанова^{*1}, И.У. Сагиндигов², Ұ.Р. Садық³, Н.Б. Нурымбетов⁴

^{1,2,3,4}Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің

«Ұлттық тестілеу орталығы» РМК ШЖҚ

Астана қ., Қазақстан Республикасы

*ersultanovagulnur@gmail.com

ulzhansadyk@gmail.com

Аңдатпа. Бүгінгі таңда Қазақстандағы тіл үйретудің негізгі мақсаты – оқушының тілдік және коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру. Бұл мақсат ҚАЗТЕСТ жүйесімен үндес келеді. Орта білім беру бағдарламаларында тыңдалым, оқылым, жазылым және сөйлесім дағдыларын дамыту көзделсе, ҚАЗТЕСТ осы дағдыларды тексеруге негізделген. Бұл сабақтастық оқушыны ұлттық және халықаралық деңгейдегі тілдік сынақтарға дайындауға мүмкіндік береді. ҚАЗТЕСТ – қазақ тілін меңгеру деңгейін анықтауға арналған және халықаралық стандарттарға, атап айтқанда CEFR-ге сәйкес келетін ұлттық тестілеу жүйесі. Тест құрылымына тыңдалым, оқылым, жазылым және лексика-грамматикалық тапсырмалар кіреді, бұл тілдің барлық қырларын кешенді бағалауға жағдай жасайды. ҚАЗТЕСТ тек ересектерді бағалаумен шектелмей, орта білім мазмұнымен де сабақтас болуы тиіс. Мектептегі қазақ тілі пәні тілдік тұлғаны қалыптастыруға бағытталса, ҚАЗТЕСТ осы білімнің нәтижесін объективті бағалайды. Сондықтан ҚАЗТЕСТ стандарттарын мектепте бағдар ретінде қолдану мұғалімдерге оқу мақсаттарын нақтылауға және бағалауда әділ критерийлерді қолдануға мүмкіндік береді. Тест нәтижелері білім беру сапасын талдауда маңызды: олар мектеп бағдарламаларының тиімділігін, әлсіз тұстарын анықтауға көмектеседі. Сонымен қатар ҚАЗТЕСТ халықаралық тестілермен салыстырылып, ұлттық жүйенің әлемдік стандарттарға сай екенін көрсетеді. ҚАЗТЕСТ-ті білім беру процесіне енгізу оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырып, мұғалімдердің кәсіби деңгейін көтереді. Осылайша, ҚАЗТЕСТ жүйесі мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыруда және оқушылардың тілдік тұлға ретінде қалыптасуында стратегиялық құрал болып табылады.

Кілтті сөздер: ҚАЗТЕСТ, бағалау, қазақ тілі, тілдік құзыреттілік, орта білім, мемлекеттік тіл, тестілеу жүйесі, білім сапасы.

Қалай дәйексөз алуға болады/ Как цитировать/ How to cite: Ерсұлтанова, Г.С., Сагиндигов, И.У., Садық, Ұ.Р., Нурымбетов, Н.Б. ҚАЗТЕСТ жүйесінің құрылымы және білім беру саласындағы маңызы [Мәтін] // «Білім» ғылыми-педагогикалық журналы. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2025. – № 4. – Б. 24–42.

Кіріспе

Ұлт ұстазы, қазақтың өткен ғасырдағы руханиятының көшбасшысы, Алаш арысы Ахмет Байтұрсынұлы: «Сөздің ең ұлысы – Тарих!» - демекші, Қазақстан тәуелсіздігінің тарихына жүгінсек, 1995 жылы қазіргі Ата заңымыз – Конституция қабылданды. Қазақстан Республикасының егеменді ел

болуының айғағы болып табылатын ата заңымыз Конституцияның 7-бабына сүйенетін болсақ: «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл – қазақ тілі. Мемлекет Қазақстан халқының тілдерін үйрену мен дамыту үшін жағдай туғызуға қамқорлық жасайды.», ал 19-бабы бойынша: «Әркімнің ана тілі мен төл мәдениетін пайдалануға, қарым-қатынас, тәрбие, оқу және

шығармашылық тілін еркін таңдап алуға құқығы бар» [1].

Дегенмен, көпұлтты мемлекетіміздің ұлттарының басын біріктіретін, оларды бір-бірімен достастыратын – қазақ тілі. Қазақстан Республикасының Тіл туралы заңына сәйкес қазақ тілі – мемлекеттік тіл болуына орай оның қолданылу аясы, беделі мен мерейі мемлекет ішінде ғана емес, халықаралық қатынастар деңгейіне көтеріліп келеді [2].

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 16 қазандағы № 914 Қаулысымен бекітілген «Қазақстан Республикасында тіл саясатын дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасына» сүйенсек, нысаналы индикатор ретінде:

Мемлекеттік тілді B1 деңгейінде меңгерген мемлекеттік қызметтер ұсынатын ұйымдар қызметкерлерінің, сондай-ақ ұлттық компаниялар қызметкерлерінің үлесі (2023 ж. – 37 %, 2024 ж. – 38 %, 2025 ж. – 39 %, 2026 ж. – 40 %, 2027 ж. – 41 %, 2028 ж. – 42 %, 2029 ж. – 43 %).

Мемлекеттік тілді B2 деңгейінде меңгерген мемлекеттік қызметшілердің үлесі (2023 ж. – 35 %, 2024 ж. – 40 %, 2025 ж. – 45 %, 2026 ж. – 47 %, 2027 ж. – 48 %, 2028 ж. – 49 %, 2029 ж. – 50 %) көрсетілген [3].

Аталған үлесті қазақ тілін меңгеру деңгейін бағалау жүйесі – ҚАЗТЕСТ нәтижелері арқылы анықтау белгіленген. ҚАЗТЕСТ – қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде меңгеру деңгейін объективті бағалау бойынша Қазақстан Республикасындағы тіл саясатының негізгі бағыттарының бірі болып табылады.

Осы мақсатта Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2008 жылғы 11 қыркүйектегі № 835 Қаулысымен «ҚАЗТЕСТ жүйесін енгізу мен дамыту тұжырымдамасы» бекітіліп, ҚР Білім және ғылым министрлігінің Ұлттық тестілеу орталығының базасында жүзеге асырылып келеді.

ҚАЗТЕСТ жүйесінің мақсаттары мен міндеттері

ҚАЗТЕСТ-тің негізгі мақсаты – қазақ тілін меңгеру деңгейін өлшеу арқылы мемлекеттік тілдің әлеуметтік-коммуникативтік қызметін күшейту.

Жүйенің негізгі бағыты күнделікті әлеуметтік ортада азаматтардың қазақ тілін қолдана білу дәрежесін анықтау, яғни қазақ тілінің функционалдық қолданысын бағалау [4].

ҚАЗТЕСТ жүйесінің құрылымы

ҚАЗТЕСТ халықаралық тәжірибеге сүйене отырып әзірленген. Тілдің күнделікті тұрмыста қолданылу дәрежесін бағалау арқылы тіл меңгерудің көлемін білу әлемде кең етек жайған. Атап айтсақ ағылшын тілін білудің деңгейін анықтайтын IELTS, TOEFL жүйелері, орыс тілі бойынша ТРКИ жүйесі, түрік тілі бойынша TÖMER және басқа да жүйелер мен тестілеу бағдарламалары қолданыста. Барлығының негізгі бағыттары тіл үйренушінің сол тілдердегі ақпараттарды тыңдап немесе естіп түсіну, оқи білу, сол тілде сауатты жаза білу, ең маңыздысы сол тілде сөйлей білу қабілеттерін бағалау. Тест тапсырмалары тілдік құзыреттіліктің негізгі 4 түрін қамтиды: Тыңдалым, Оқылым, Жазылым және Айтылым. Қазіргі таңда Қазақстанның орта білім беру жүйесінде мемлекеттік тілді оқыту мәселесі Елбасы Жолдаулары мен мемлекеттік стратегиялық құжаттарда атап көрсетілгендей, ұлттық құндылықтарды дәріптеудің, қоғамның зияткерлік әлеуетін қалыптастырудың негізгі факторы болып табылады. Қазақ тілі пәні арқылы білім алушылар тек тілдік білім алып қана қоймай, өз ойын жүйелі жеткізуге, ақпаратты талдауға және функционалдық сауаттылықтарын дамытуға мүмкіндік алады. Бұл – ХХІ ғасырдағы жаһандану талаптарына жауап беретін маңызды құзыреттердің бірі. Орта білім беру деңгейінде енгізілген жаңартылған білім беру мазмұны тіл үйретудің коммуникативтік бағытына негізделген. Бұл оқу үдерісі тілдік дағдыларды тыңдалым, айтылым, оқылым және сөйлесім бойынша жүйелі дамытуға бағытталғанын көрсетеді. Бұл тұрғыдан алғанда, ҚАЗТЕСТ жүйесінің бағалау өлшемдері мектептегі тілді оқыту мақсатта-

рына толық сай келеді. Себебі, ҚАЗТЕСТ те тіл үйренушінің тілдік құзыреттілігін дәл осы төрт дағды арқылы бағалайды. Орта білім беру ұйымдарында қазақ тілін оқытудың күшейтілуі ҚАЗТЕСТ жүйесінде жоғары нәтижелер көрсетуге мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде мемлекеттік қызметке орналасу, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болу, жоғары оқу орындарына түсу сияқты әлеуметтік маңызы бар мәселелерді шешуге ықпал етеді. Сол себепті, орта білім беру мекемелерінде қазақ тілін оқыту мазмұнын ҚАЗТЕСТ талаптарымен үйлестіру – қазіргі тіл саясатының өзекті мәселелерінің бірі. Мектеп бағдарламасына ҚАЗТЕСТ форматындағы тапсырмалар элементтерін енгізу, тілдік портфолио жүргізу, оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту және нақты өмірлік жағдаяттарда қазақ тілін қолдануға үйрету – болашақта мемлекеттік тілді толық меңгерген ұрпақ тәрбиелеудің кепілі болмақ [5].

Зерттеу нысаны ретінде орта білім мазмұны мен ҚАЗТЕСТ жүйесінің құрылымын үйлестіру арқылы олардың арасындағы өзара байланысты айқындау алынды. Бұл мәселе соңғы жылдары тілдік құзыреттілікті бағалау саласында жүргізілген ғылыми зерттеулерде ерекше назарға алынуда. Мәселен, Еуропалық тілдік портфолио (CEFR) шеңберіндегі деңгейлік бағалау модельдері тілдік дағдыларды оқыту бағдарламаларымен сәйкестендірудің маңызын көрсетсе, қазақ тілін меңгеруді өлшеу бойынша отандық зерттеулер ҚАЗТЕСТ жүйесінің білім беру стандарттарымен үйлесімін талдау қажеттігін айқындайды. Зерттеу барысында Қазақстан Республикасының білім беру саласына қатысты нормативтік-құқықтық құжаттары, мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары, оқу бағдарламалары, ҚАЗТЕСТ жүйесінің әдістемелік құралдары мен құрылымдық сипаттамалары, сондай-ақ Ұлттық тестілеу орталығының статистикалық және талдамалық материалдары пайдаланылды. Сонымен қатар тілдік құзыреттілікті қалыптастыру мен бағалау теориясына қатысты ғылыми еңбектерге сүйене отырып, орта білім мазмұнының ҚАЗТЕСТ талаптарымен салыстырмалы талдауы жасалды [6].

Зерттеу міндеттері:

1. Орта білім мазмұнындағы тілдік дағдылар мен құзыреттерді талдау.
2. ҚАЗТЕСТ жүйесінің құрылымы, деңгейлік талаптары және бағалау көрсеткіштерін жүйелеу.
3. Орта білім мазмұны мен ҚАЗТЕСТ талаптары арасындағы сәйкестік пен алшақтықтарды анықтау.
4. Екі жүйені үйлестірудің теориялық-әдіснамалық негіздерін ғылыми деректерге сүйене отырып негіздеу.
5. Үйлестіру тетіктерін әзірлеуге арналған ұсыныстар мен әдістемелік тұжырымдар ұсыну.

Материалдар мен әдістер

Бұл зерттеуде орта білім беру мазмұны мен ҚАЗТЕСТ жүйесінің өзара байланысы қарастырылды.

- ҚАЗТЕСТ тест құрылымы, тапсырмалары және бағалау критерийлері;
- орта білім беру стандарты, оқу бағдарламалары, тілдік құзыреттер;
- ҚАЗТЕСТ нәтижелерінің статистикалық мәліметтері;
- ғылыми әдебиеттер мен ресми тілдік саясат құжаттары зерттелді.

Зерттеу құралдары ретінде:

- ҚАЗТЕСТ тест тапсырмаларының құрылымы;
- ұлттық тестілеу орталығының статистикалық деректері;
- оқу бағдарламаларының мәтіндері;
- ғылыми-теориялық еңбектер.

Зерттеу барысында:

1. Материалдар жинақталып, ҚАЗТЕСТ құрылымы мен мектеп бағдарламалары жүйеленді.
2. Тесттегі Тыңдалым, Оқылым, Жазылым,

Айтылым дағдылары оқу бағдарламасындағы дағдылармен салыстырылды.

3. Тест нәтижелері деңгейлер бойынша статистикалық талдаудан өткізілді.
4. Ғылыми еңбектерге сүйене отырып, тілдік құзыретті бағалау қағидаттары анықталды.

Талдау түрлері

- Салыстырмалы талдау: ҚАЗТЕСТ пен мектеп мазмұнының сәйкес және айырмашылық тұстары анықталды.
- Статистикалық талдау: деңгейлік үлестер мен нәтижелердің орташа көрсеткіштері есептелді.
- Теориялық талдау: бағалау принциптері мен тіл саясаты құжаттары зерттелді.
- Жүйелік талдау: тілдік дағдылардың сабақтастығы анықталды.

Зерттеу барысында қазақ тілін меңгеру деңгейін бағалауға арналған ҚАЗТЕСТ жүйесі нәтижелері, статистикалық деректер, ғылыми әдебиеттер, сондай-ақ сайтта жарияланған материалдар негізге алынды. Зерттеу бірнеше әдістемелік тәсілдерді қолдануды қамтыды, олардың әрқайсысы белгілі бір мақсатқа бағытталған:

1. Теориялық-талдамалық әдіс – ғылыми әдебиеттерді, ресми нормативтік құжаттарды, халықаралық тіл тестілеу жүйелерінің сипаттамаларын зерттеу арқылы қолданылды. Бұл әдіс ҚАЗТЕСТ жүйесінің теориялық негіздерін, құрылымын, бағалау принциптерін және тілдік құзыреттерді дамыту ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік берді.
2. Тарихи-диахрондық әдіс – қазақ тілін үйрету мен бағалаудың тарихи даму жолын қарастыру үшін қолданылды. Бұл әдіс тіл саясатының өзгерістері мен тілдік білім беру тәжірибесінің эволюциясын, сондай-ақ ҚАЗТЕСТ жүйесінің қалыптасу кезеңдерін талдауға негіз болды.

3. Салыстырмалы-аналитикалық әдіс – ҚАЗТЕСТ жүйесін IELTS, TOEFL сияқты халықаралық тесттермен салыстыру мақсатында қолданылды. Осы әдіс тест құрылымы, бағалау критерийлері және тілдік дағдыларды өлшеу тәсілдерін салыстыруға мүмкіндік берді.

4. Жүйелік-құрылымдық талдау әдісі – ҚАЗТЕСТ тапсырмаларының компоненттерін (тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым) талдап, олардың мектеп бағдарламасындағы тілдік құзыреттермен сабақтастығын анықтау үшін пайдаланылды. Бұл әдіс тест мазмұны мен оқу бағдарламасы арасындағы өзара байланысты жүйелі түрде көрсетуге мүмкіндік берді.

5. Статистикалық талдау әдісі – тест нәтижелерін сандық түрде өңдеу, нәтижелерді категорияларға бөліп, орташа деңгейлер мен көрсеткіштерді есептеу үшін қолданылды. Бұл әдіс білім беру сапасын бағалау және әдістемелік ұсыныстар жасауға негіз болды.

Осы әдістерді кешенді қолдану зерттеуге ғылыми тұрғыдан тұжырымдалған, объективті нәтижелер алуға мүмкіндік берді. Әр әдіс өзінің нақты мақсатында пайдаланылып, зерттеу қорытындыларының сенімділігін қамтамасыз етті.

Зерттеу нысаны ретінде орта білім мазмұны мен ҚАЗТЕСТ жүйесінің құрылымын үйлестіру арқылы олардың арасындағы байланыс алынды. Зерттеу барысында нормативтік-құқықтық құжаттар, статистикалық мәліметтер, сондай-ақ Ұлттық тестілеу орталығының әдістемелік материалдары пайдаланылды.

Нәтижелер

ҚАЗТЕСТ бағалау әдістемесі халықаралық CEFR жүйесіне негізделіп, қазақ тілін меңгеру деңгейлерін A1 – C1 аралығында сипаттайды. Бұл деңгейлер тілдік құзыреттіліктің сатылы дамуын көрсетеді [7,8,9,10,11].

Орта білім мазмұны мен ҚАЗТЕСТ ара-

сындағы басты байланыс – мақсат пен мазмұнның сабақтастығы. Мектепте қалыптастырылатын тыңдалым, оқылым, жазылым және айтылым дағдылары ҚАЗТЕСТ бағалайтын құзыреттермен толық сәйкес келеді. Сондықтан ҚАЗТЕСТ – мектептегі тілдік дайындықтың логикалық жалғасы.

Ұқсастықтары:

- коммуникативтік бағыттылық;
- төрт дағдыны кешенді дамыту;
- тілдің әлеуметтік-мәдени жағдайлардағы қолданысына мән беру.

Айырмашылықтары:

- мектепте тіл үйрету жүргізілсе, ҚАЗТЕСТ тек бағалайды;

- мектепте теориялық және көркем мәтіндер қолданылса, ҚАЗТЕСТ практикалық тапсырмаларға сүйенеді.

Тілдік құзыреттілік – тілді нақты жағдаятта дұрыс қолдану қабілеті. Мектеп бұл қабілетті қалыптастырса, ҚАЗТЕСТ оны өлшейді. Сабақтастықты күшейту оқыту сапасын арттырып, оқушыларды ҚАЗТЕСТ форматына жүйелі түрде бейімдейді [12].

ҚАЗТЕСТ құрылымы уақыт өте жетілдірілген: бастапқыда ол тыңдалым, оқылым және лексика-грамматикадан тұрса, 2008-2011 жж. 150 тапсырмалық формат қолданылды. 2011 жылы жазылым, 2021 жылы айтылым бөлімі енгізіліп, жүйе толыққанды коммуникативтік тестке айналды. 1-суретте осы кезеңдік өзгерістер көрсетілген.

1-сурет – ҚАЗТЕСТ жүйесінің 2008-2021 жылдар аралығындағы мазмұндық құрылымы

2018 жылы ҚАЗТЕСТ жүйесін жаңарту жұмыстары басталып, халықаралық тәжірибе ескеріліп, тест құрылымы қайта жасалды. Мақсат – қазақ тіліндегі шынайы коммуникативтік құзыреттілікті дәлірек бағалау және жүйені халықаралық стандарттарға сәйкестендіру болды. Осыған

байланысты бұрынғы 150 тапсырмалық тест 100 тапсырмаға қысқартылып, мазмұн сапасы мен валидтілігі күшейтілді, тест тапсырушыға түсетін психологиялық жүктеме азайтылды.

2018–2021 жылдары жаңа формат респу-

бликалық деңгейде пилоттық апробациядан өтті. Мұғалімдер, мемлекеттік қызметкерлер, студенттер және түрлі сала мамандары қатысқан сынақтар нәтижесінде тест спецификациясы мен бағалау критерийлері нақты бекітілді.

2022 жылдан бастап ҚАЗТЕСТ ресми түрде 100 тапсырмалық форматқа көшті. Тест құрылымы халықаралық жүйелерге (IELTS, TOEFL, TÖMER) жақындап, нәтижелерді өңдеу, статистикалық талдау және психометриялық бақылау тетіктері жаңартыл-

ды. Бағалау IRT моделіне негізделі бастады.

Жаңартылған форматтың басты ерекшелігі – тілдің коммуникативтік қолданысына басымдық беру. ҚАЗТЕСТ енді тілдік нормаларды білуді ғана емес, оны шынайы жағдаяттарда қолдану қабілетін бағалайды. Бұл жүйені халықаралық стандарттарға бейімдеудегі маңызды кезең болды. Ескі және жаңа формат айырмашылығы 2-суретте көрсетілген.

2-сурет – ҚАЗТЕСТ жүйесінің форматындағы өзгерістер

2024 жылдың қазан айына дейін ҚАЗТЕСТ қағаз форматында өткізіліп, нәтижелерді тексеру баяу жүріп, адами факторға тәуелді болды. Осы шектеулерді жою үшін Ұлттық тестілеу орталығы мамандары халықаралық тәжірибені (TOEFL, IELTS) зерттеп, жаңа электронды модель әзірледі.

2024 жылдың қарашасынан бастап ҚАЗ-

ТЕСТ электронды форматта өткізіле бастады (№ 458 бұйрық, 24 қыркүйек). Электронды тестілеу:

- нәтижені жедел шығарады;
- бағалауды объективті және автоматты етеді;
- техникалық қауіпсіздікті арттырады;

- тапсырмалар құрылымын жетілдіруге мүмкіндік береді.

Жаңартылған жүйе халықаралық стандарттарға жақындап, тестілеудің ашықтығы мен дәлдігін күшейтті. Электронды формат оқушылар мен жастарға да бейімделіп, орта білімге төмендегідей ықпал етеді: тілдік құзыреттілікті ерте

бағалау, тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым дағдыларын дамыту, цифрлық сауаттылықты арттыру және білім сапасын диагностикалау [13].

Осылайша, ҚАЗТЕСТ электронды форматы білім беру жүйесінде тиімді құралға айналды, жаңартылған құрылымы 3-суретте көрсетілген.

3-сурет – ҚАЗТЕСТ жүйесінің қазіргі уақытта қолданыстағы форматы

Жаңартылған ҚАЗТЕСТ форматы Тыңдалым, Оқылым, Жазылым және Айтылым дағдыларын дәл бағалап, жинаған балл бойынша тіл деңгейін бірден анықтауға мүмкіндік береді. Тест мазмұны мен құрылымы толық жаңартылды.

ҚАЗТЕСТ мемлекеттік қызметшілерді аттестаттауда, шетел азаматтарының тілдік деңгейін бағалауда, білім беру мен жұмысқа қабылдауда сенімді құралға айналды. Азаматтар өз тілдік құзыреттілігін объективті бағалай алады.

Жүйеге деген қызығушылық соңғы жыл-

дары артып келеді. Бұл мемлекеттік тіл саясатының өзектілігімен және түрлі салаларда қазақ тілін меңгеру қажеттілігінің күшеюімен байланысты. ҚАЗТЕСТ халықаралық талаптарға сай тіл деңгейін анықтап, мемлекеттік тілді кәсіби қолдануға жол ашады.

Тест нәтижелері оқу бағдарламаларын жетілдіруге, әдістемелік материалдарды толықтыруға пайдалы деректер береді. Қоғамда ҚАЗТЕСТ-ке деген сенім артып, ол нақты тілдік дайындықтың көрсеткішіне айналды.

Статистика бойынша ҚАЗТЕСТ тапсырушылар саны жыл сайын өсуде. Бұрын тесті негізінен мемлекеттік қызметкерлер тапсырса, бүгінде студенттер, мамандар және шетелдіктер де белсенді қатысуда.

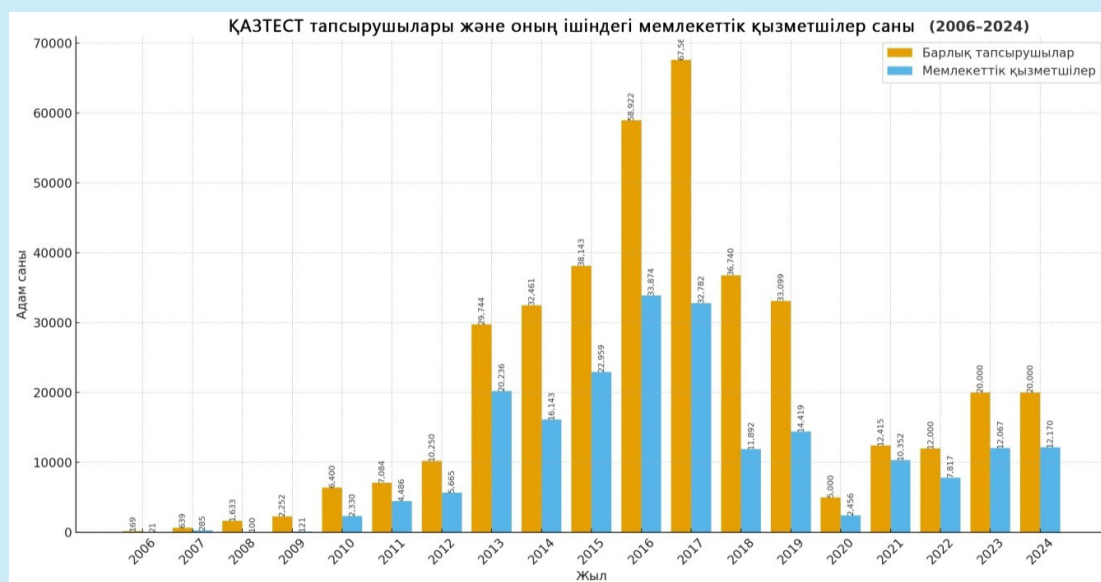
Бұл үрдіс:

- мемлекеттік тілдің әлеуметтік-коммуникативтік қызмет аясының кеңейіп келе жатқанын,
- тілді меңгеруді бағалаудың бірыңғай

ұлттық стандарты қалыптасқанын,

- азаматтардың қазақ тілін меңгеруге деген ынтасы артып отырғанын көрсетеді.

Тестілеуге қатысушылардың басым бөлігі мемлекеттік қызметшілер болып табылады. 2006 жылдан бастап 2024 жылды қоса алғанда ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша жалпы тестілеуге қатысушылардың және оның ішіндегі мемлекеттік қызметшілердің саны 4-суретте ұсынылды.

4-сурет – ҚАЗТЕСТ құрылғаннан бастап тест тапсырушылардың және оның ішіндегі мемлекеттік қызметшілердің саны бойынша статистика

2025 жылғы 1 қаңтардан бастап 30 қыркүйек аралығында ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша

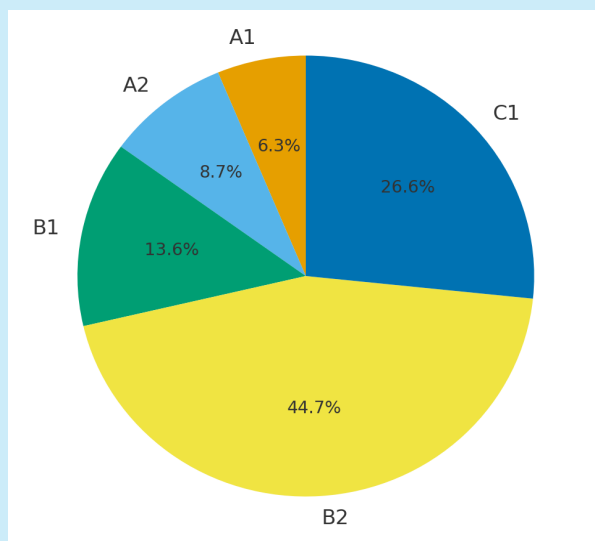
жалпы тестілеуге қатысқан әлеуметтік топтардың үлесі 5-суретте берілді.

5-сурет – 2025 жылғы 1 қаңтардан бастап 30 қыркүйек аралығында ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша тестілеуге қатысқан жалпы әлеуметтік топтар бойынша саны

2025 жылғы 1 қаңтардан бастап 30 қыркүйек аралығында ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша тестілеуге қатысқан мемлекеттік қызмет-

шілердің деңгейлер бойынша үлесі 6-суретте ұсынылды.

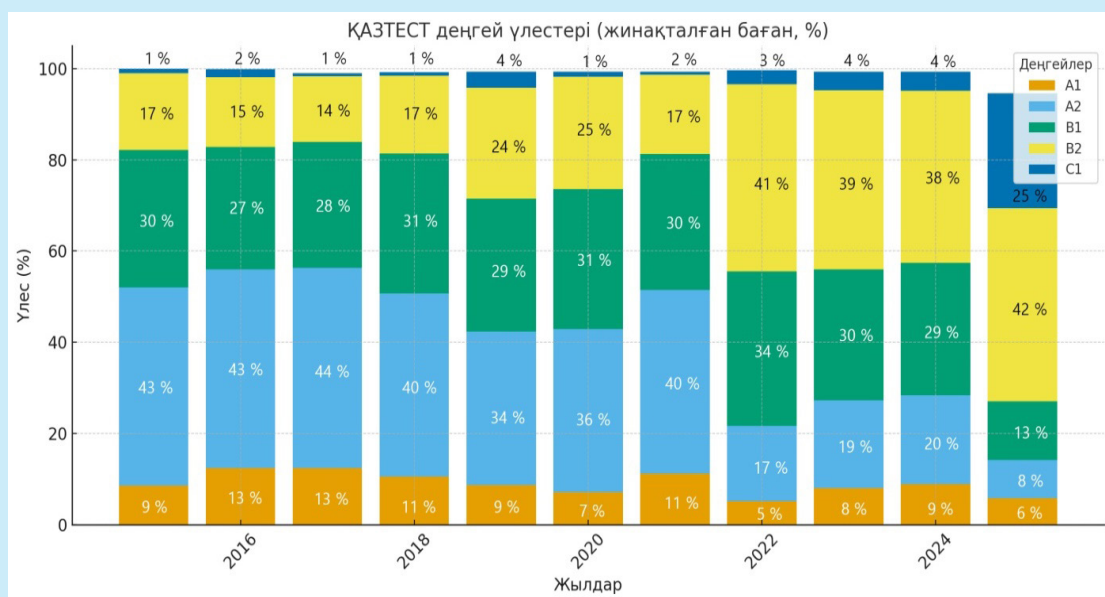
6-сурет – 2025 жылғы 1 қаңтардан бастап 30 қыркүйек аралығында ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша тестілеуге қатысқан мемлекеттік қызметшілердің деңгейлер бойынша үлесі

Диаграмма деректеріне сәйкес мемлекеттік қызметшілердің басым бөлігі (44,7% – В2, 26,6% – С1) қазақ тілін жоғары деңгейде меңгерген. Бұл олардың кәсіби коммуникацияда мемлекеттік тілді еркін қолдана алатынын көрсетеді. Ал В1 (13,6%), А2 (8,7%) және А1 (6,3%) деңгейіндегі қызметкерлердің тілдік құзыреттілігін арттыру үшін арнайы курстар ұйымдастыру маңызды. Жалпы, қызметшілердің 71,3%-ы тілді ортадан жоғары деңгейде меңгерсе, 28,6%-ы қосымша дайындықты қажет етеді [14].

Соңғы 10 жылда өткізілген тестілеу нәтижелеріне жүргізілген талдау мәліметтері бойынша, ҚАЗТЕСТ тапсырушылардың басым бөлігі орта деңгейде тоқтағаны байқалады. Атап айтқанда, 40%-ы базалық, 35%-ы орта, 18%-ы ортадан жоғары және 7%-ы жоғары деңгей көрсеткен. Бұл мәліметтер қазақ тілін меңгерудің жалпы динамикасы оң бағытта дамып келе жатқанын, дегенмен жоғары деңгейге жеткен азаматтар үлесінің әлі де аз екенін көрсетеді. 7 және 8-суреттерде соңғы 10 жылдағы тестілеуге қатысқан заматтардың үлесі мен деңгейлік динамикасы ұсынылады.

7-сурет – 2015-2025 жылдар аралығында ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша тестілеуге жалпы қатысқандардың үлесі

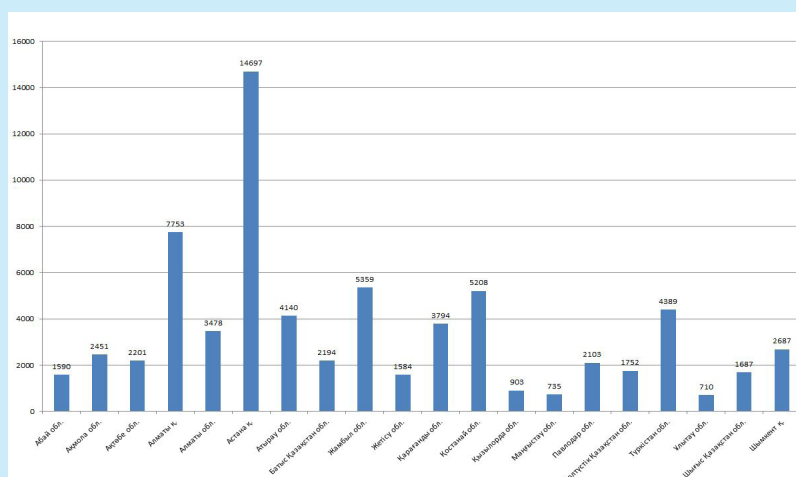

8-сурет – 2015-2024 жылдар аралығындағы жалпы қатысқан тестіленушілердің деңгейлік үлесі

Бұл көрсеткіштер қазақ тілін меңгеруде тестіленушілердің көпшілігі базалық және орта деңгейлерде қалып отырғанын білдіреді. Әсіресе, жоғары деңгейге жеткендердің үлесі айтарлықтай төмен. Мұндай деректер қазақ тілін оқытудың қазіргі әдістемесі әлі де жетілдіруді қажет ететінін

көрсетеді.

Соңғы 10 жылда облыстарда өткізілген тестілеу нәтижелеріне жүргізілген талдау мәліметтері бойынша, ҚАЗТЕСТ тапсырушылары туралы мәлімет 9-суретте ұсынылады:

9-сурет – 2015-2024 жылдар аралығындағы аймақтар бойынша ҚАЗТЕСТ тестілеуіне қатысқан тестіленушілердің саны

Диаграммаға сәйкес талдау төмендегідей:

Астана және Алматы қалалары – ҚАЗТЕСТ тестілеуінде ең белсенді аймақтар. Шығыс Қазақстан, Маңғыстау және Ұлытау облыстарында тестке қатысу деңгейі ең төмен.

Аймақтық талдаулар да қызықты мәліметтер береді. Мәселен, қазақ тілін күнделікті тұрмыста кең қолданатын өңірлерде жоғары және ортадан жоғары деңгейдегі көрсеткіштер де жоғары болса, тілдік орта әлсіз өңірлерде бұл көрсеткіш те төмен болуы ықтимал. Бұл тіл үйренудегі әлеуметтік орта мен күнделікті тәжірибенің маңыздылығын дәлелдейді.

Сонымен қатар белсенділік мемлекеттік басқару, урбанизация деңгейі, білім беру мекемелерінің саны мен мемлекеттік қызметкерлердің үлесіне байланысты болуы мүмкін.

Халықаралық тәжірибемен салыстыру:

ҚАЗТЕСТ құрылымы тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым сияқты негізгі дағдыларды бағалауымен TOEFL, IELTS жүйелеріне ұқсайды. Айырмашылығы – ҚАЗТЕСТ мемлекеттік тілді Қазақстанның әлеуметтік, ресми және кәсіби ортада қолдану қабілетін бағалауға бағытталған [15,16]. Сонымен қатар ол CEFR стандарттарына сәйкестендірілген.

ҚАЗТЕСТ пен Қырғызтест құрылымы жағынан ұқсас, екеуі де мемлекеттік тілдің кәсіби қолданылуын бағалайды. Айырмашылығы – тест мазмұны әр елдің тілдік ерекшелігіне негізделген [17].

ҚАЗТЕСТ пен TÖMER шетел азаматтарының тіл меңгеру деңгейін анықтау қағидаттарымен ұқсас, алайда TÖMER Түркияға білім/жұмыс мақсатында қолданылса, ҚАЗТЕСТ Қазақстандағы мемлекеттік тіл деңгейін анықтауға бағытталған [18].

ҚАЗТЕСТ пен ТРКИ – құрылымы жағынан ұқсас халықаралық тестілер. ТРКИ әлемдік деңгейде мойындалған болса, ҚАЗТЕСТ өзінше ұлттық деңгейде қолданылады [19].

ҚАЗТЕСТ-тің басты ерекшелігі – тест мазмұны қазақ тілінің ұлттық болмысын, әлеуметтік-мәдени контекстін қамтуы. Бұл жүйе тілдік құзыретті ғана емес, тілдің қоғамдық қызметін де айқындайды.

Орта білім беру жүйесімен сабақтастық:

ҚАЗТЕСТ модульдері (тыңдалым, оқылым, жазылым, қатысым) мектеп бағдарламасындағы дағдылармен толық сәйкес келеді. Сабақтастық тілдік білімнің үздіксіз дамуын қамтамасыз етеді, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырады және бағалау мәдениетін қалыптастырады. ҚАЗТЕСТ форматына ұқсас тапсырмаларды мектеп кезеңінен қолдану оқушыларды жүйелі дайындыққа бейімдейді.

Жүйе мұғалімдердің әдістемесін жетілдіруге, білім сапасын диагностикалауға, оқу бағдарламаларын нақтылауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар ұлттық мазмұнды сақтай отырып, тілдік білімді халықаралық стандарттар негізінде жүйелейді. Бұл мемлекеттік тіл саясатын жүзеге асырудың тиімді тетігіне айналады [20].

Жоғары оқу орнына қабылдаудағы рөлі:

ҚАЗТЕСТ сертификаты бар талапкерлер (B1 – C1) ҰБТ-ның «Қазақ тілі» пәнінен босатылады:

B1 – 42 балл, B2 – 46 балл, C1 – 50 балл болып есептеледі. Бұл талапкерлерді тіл меңгеруге ынталандырады [21].

Сонымен бірге жүйе мемлекеттік қызметке қабылдауда тілдік құзыретті бағалаудың тиімді құралы ретінде қолданылады. Тест нәтижелері ресми тілдік қатысымды жақсартады және мемлекеттік басқаруда тіл мәдениетін арттырады. ҚАЗТЕСТ ғылыми-әдістемелік базаны дамытуға да ықпал етеді: оқыту технологияларын жетілдіру, оқу материалдарын жаңарту, зерттеулерді жүйелеу мүмкіндігі артады.

ҚАЗТЕСТ – мемлекеттік тіл саясатын іске асыруға, білім беру сапасын арттыруға, кәсіби талаптарды нақтылауға және қазақ тілінің құндылығын көтеруге бағытталған ұлттық бағалау жүйесі [22].

ҚАЗТЕСТ жүйесінің құрылымын талдау нәтижелері бұл бағалау құралының мемлекеттік тілдің қолданыс аясын кеңейтуге, білім беру сапасын арттыруға және азаматтардың қазақ тілін меңгеру деңгейін объективті түрде айқындауға бағытталғанын көрсетеді. Жүйе төрт деңгейлі құрылымға негізделген: базалық, орта, ортадан жоғары және жоғары деңгей. Мұндай деңгейлік жіктелім тіл үйренушілердің тілдік құзыреттілігін кезең-кезеңімен өлшеуге және олардың нақты тілдік мүмкіндіктерін анықтауға мүмкіндік береді.

Әрбір деңгей тыңдалым, оқылым, жазылым және айтылым сияқты негізгі тілдік дағдыларды қамтитын тапсырмалар арқылы бағаланады. Бұл дағдылардың кешенді түрде өлшенуі тест тапсырушының тілдік қарым-қатынас дағдыларын практикалық тұрғыдан қолдану қабілетін толық сипаттауға жағдай жасайды. Сонымен қатар деңгейлердің нақты құрылымы оқу процесін жоспарлау мен дараландыруға мүмкіндік беріп, тіл үйренушінің қай бағытта дамуы қажет екенін айқындайды.

Базалық деңгейде қазақ тілін қарапайым деңгейде түсіну және қарапайым қарым-қатынасқа түсу қабілеті бағаланса, орта деңгейде күнделікті және оқу-кәсіби ортада тілді еркін қолдану дағдысы тексеріледі. Ортадан жоғары деңгейде күрделі мәтіндерді түсіну, ойды жүйелі жеткізу, түрлі коммуникативтік жағдаяттарды шешу қабілеті бағаланады. Жоғары деңгей болса, академиялық және кәсіби салада тілді еркін, дәл және стильдік талаптарға сай қолдана алу дағдысын анықтайды.

Осылайша, ҚАЗТЕСТ жүйесінің деңгейлік құрылымы тек тілдік құзыреттілікті бағалаудың құралы ғана емес, сондай-ақ мектептен бастап жоғары білім мен кәсіби дайындыққа дейінгі барлық білім беру сатыларында оқу нәтижелерін жоспарлау мен жетілдірудің тиімді механизмі болып табылады. Бұл құрылым тіл үйренушінің даму динамикасын бақылауға, оқу мақсаттарын нақтылауға және мемлекеттік тілдің қоғамдағы функционалдық рөлін күшейтуге мүмкіндік береді [23].

Талқылау

Жүргізілген зерттеу нәтижелері қойылған зерттеу сұрағына сәйкес бірқатар маңызды қорытындылар жасауға мүмкіндік берді. Алынған деректер тестіленушілердің басым бөлігінің орта деңгейде қалып отырғанын көрсетті, бұл қазақ тілін меңгеру деңгейінің біркелкі еместігі туралы бастапқы гипотезаны растайды. Мұндай нәтиже оқу бағдарламалары мазмұнының жеткілікті деңгейде сараланбауы және қолданылатын әдістемелік тәсілдердің бірізді болмауымен түсіндірілуі мүмкін.

Алынған қорытындыларды Ұлттық тестілеу орталығы зерттеушілерінің ҚАЗТЕСТ жүйесіне арналған ғылыми еңбектерімен салыстыру жүйенің даму логикасы мен нәтижелердің сабақтастығын айқындайды. Атап айтқанда, Садықова Ұ.Р. зерттеуінде ҚАЗТЕСТ жүйесінің бастапқы кезеңдеріндегі байқау және диагностикалық тестілеу нәтижелері талданып, тестіленушілердің басым бөлігінің базалық және орта деңгейлерде шоғырлануы анықталған. Бұл жағдай қазақ тілін меңгеру деңгейінің біркелкі еместігін көрсететін эмпирикалық дерек ретінде сипатталады. Аталған тұжырым осы зерттеуде алынған соңғы жылдардағы статистикалық мәліметтермен сәйкес келеді және ҚАЗТЕСТ нәтижелеріндегі деңгейлік құрылымның салыстырмалы түрде тұрақты екенін көрсетеді [20].

Ерсултанова Г.С. еңбегінде ҚАЗТЕСТ жүйесінің жаңа форматқа көшуі тілдік құзыреттілікті бағалаудың тиімділігін арттырған негізгі фактор ретінде қарастырылады. Автор тест құрылымын оңтайландыру, тапсырмалар мазмұнын коммуникативтік жағдаяттарға бейімдеу және электронды форматты енгізу нәтижесінде бағалау дәлдігінің артқанын көрсетеді. Бұл зерттеуде алынған нәтижелер де ҚАЗТЕСТ-тің жаңартылған форматы тестіленушілердің тілдік деңгейін неғұрлым нақты айқындауға мүмкіндік бергенін растайды [14].

Ал Ерсултанова Г.С. мен Сердалина С.К. зерттеуінде ҚАЗТЕСТ тестілеуін ұйымдастыру және өткізу тәртібі талданып, баға-

лау рәсімдерінің стандартталуы мен процедуралық бірізділігінің маңызы негізделеді. Авторлар тестілеу үдерісіндегі бақылау тетіктерін жетілдіру нәтижесінде бағалау сенімділігі мен объективтілігінің артқанын атап өтеді. Осы мақалада алынған деректер де ҚАЗТЕСТ нәтижелерінің тұрақтылығы мен салыстырмалылығын қамтамасыз етуде ұйымдастырушылық регламенттердің шешуші рөл атқаратынын көрсетеді [12].

Садық Ұ.Р., Мақыбаева А.К., Нуримбетов Н.Б. еңбегінде ҚАЗТЕСТ жүйесі диагностикалық бағалау құралы ретінде қарастырылып, тест нәтижелерін білім беру сапасын талдау және оқыту мазмұнын түзету мақсатында қолдану мүмкіндіктері айқындалады. Бұл тұжырым ҚАЗТЕСТ жүйесін орта білім мазмұнының нәтижелілігін бағалайтын диагностикалық құрал ретінде қарастыратын осы зерттеудің негізгі ұстанымдарымен толық үйлеседі [22].

Осылайша, Ұлттық тестілеу орталығы зерттеушілерінің еңбектерінде ҚАЗТЕСТ жүйесі бағалау форматының тиімділігі, тестілеуді ұйымдастыру мен өткізу тәртібі, деңгейлік нәтижелердің динамикасы және диагностикалық әлеуеті тұрғысынан жан-жақты қарастырылған.

Ал жүргізілген зерттеу аталған ғылыми еңбектерді жалғастыра отырып, ҚАЗТЕСТ жүйесін орта білім беру мазмұнымен сабақтастықта қарастырады және оны тілдік құзыреттілікті бағалаудың кешенді диагностикалық тетігі ретінде ғылыми тұрғыдан нақтылайды.

Мұндағы алынған нәтижелерді себеп-салдарлық тұрғыдан талдау білім беру жүйесінде белгілі бір олқылықтардың бар екенін айқындайды. Тестіленушілердің көпшілігінің орта деңгейде қалуы оқу бағдарламалары мазмұнының жеткілікті деңгейде сараланбауы және қолданылатын әдістемелік тәсілдердің бірізді болмауымен түсіндірілуі мүмкін. Бұл тұжырым бұрын жүргізілген ғылыми зерттеулерде көрсетілген тілдік құзыреттіліктің оқу бағдарламасының құрылымы мен әдістемелік қамтамасыз етілу сапасына тәуелді екендігі туралы нәтижелермен

сәйкес келеді.

Зерттеу барысында мотивация факторының тіл меңгерудегі рөлі де айқындалды. Жоғары нәтиже көрсеткен тестіленушілердің басым бөлігі мемлекеттік тілді меңгеруді жеке қызығушылықпен немесе кәсіби қажеттілікпен байланыстырған. Бұл нәтиже тілдік мотивация мен оқу жетістігінің өзара байланысын дәлелдейтін шетелдік және отандық зерттеулердің қорытындыларын қуаттайды. Сонымен қатар алынған нәтижелерді балама интерпретациялау мүмкіндігі де бар: жоғары көрсеткіштер мотивациядан бөлек, алдыңғы тілдік тәжірибе, өзіндік білім алу ресурстарына қолжетімділік немесе әлеуметтік орта ықпалымен де байланысты болуы ықтимал.

Аймақтық айырмашылықтардың анықталуы әлеуметтік-тілдік ортаның қазақ тілін меңгерудегі шешуші рөлін көрсетеді. Бұл нәтиже Қазақстандағы тілдік орта жағдайларының әркелкілігі мен білім беру ұйымдары арасындағы айырмашылықтарды айқындайды. Алынған деректер бұрынғы зерттеулерде көрсетілгендей, тілдік орта неғұрлым белсенді аймақтарда тіл меңгеру деңгейінің жоғары болатынын растайды. Осыған байланысты қосымша тілдік курстарды, тілдік клубтарды және цифрлық білім беру ресурстарын дамыту оқыту тиімділігін арттырудың маңызды тетігі ретінде қарастырылады.

ҚАЗТЕСТ жүйесін IELTS және TOEFL сияқты халықаралық тестілермен салыстыру оның ұлттық мазмұнға негізделгенін және мемлекеттік стандарттарға бағытталғанын көрсетеді. Бұл ерекшелік жүйенің ұлттық қажеттіліктерге бейімделгенін дәлелдей отырып, бағалау сенімділігі мен валидтілігін арттыру қажеттігін де айқындайды. Осы тұрғыдан алғанда, алынған нәтижелер ҚАЗТЕСТ жүйесін халықаралық бағалау талаптарына жақындату бағытындағы ғылыми ізденістердің өзектілігін негіздейді.

Зерттеу нәтижелерінің ғылыми маңызы қазақ тілін меңгеру деңгейін бағалау мәселесін теориялық тұрғыдан нақтылауға және тілдік құзыреттілікті өлшеу мо-

дельдерін жетілдіруге қосқан үлесімен сипатталады. Ал практикалық тұрғыдан алғанда, алынған қорытындылар білім беру бағдарламаларын жаңарту, оқыту әдістемесін жетілдіру және мемлекеттік қызметкерлердің тілдік құзыреттілігін бағалау жүйесін оңтайландыру барысында қолданылуы мүмкін.

Бұл бағыттағы талдау ҚАЗТЕСТ жүйесінің ғылыми-әдістемелік негізін тереңдетіп, оны білім беру жүйесін жетілдірудің тиімді құралы ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Қорытынды

ҚАЗТЕСТ жүйесі – Қазақстандағы мемлекеттік тіл саясатын іске асырудың тиімді тетігі. Ол азаматтардың қазақ тілін меңгеру деңгейін объективті бағалап, білім беру сапасын арттыруға және мемлекеттік тілдің қолданылуын кеңейтуге мүмкіндік береді. Тест халықаралық стандарттарға сәйкес тыңдалым, оқылым, жазылым және айтылым дағдыларын кешенді бағалайды. Осы арқылы ҚАЗТЕСТ тілдік құзыреттілікті анықтаумен қатар, білім беру сапасының негізгі көрсеткішіне айналады.

Жүйенің артықшылықтарының бірі – оның әлеуметтік, кәсіби және мемлекеттік деңгейде қолданылуы. Мемлекеттік қызметке қабылдау, жоғары білімге түсу, кәсіби даму барысында ҚАЗТЕСТ нәтижелері азаматтың тілдік деңгейін дәлелдейтін сенімді көрсеткіш ретінде қызмет етеді. Бұл мемлекеттік тілдің мәртебесін арттырып, қоғамдық тілдік ортаны дамытуға ықпал етеді.

ҚАЗТЕСТ пен орта білім беру жүйесінің сабақтастығы тілдік білімнің үздіксіздігі мен сапасын қамтамасыз етеді. Мектептегі қазақ тілі сабақтарында қалыптастырылатын негізгі дағдылар – тыңдалым, оқылым, жазылым және айтылым – ҚАЗТЕСТ бағалайтын компоненттермен толық сәйкес келеді. Сондықтан мектеп бағдарламасына ҚАЗТЕСТ форматындағы тапсырмаларды енгізу оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырып, оқу үдерісін нәтижеге бағыттайды.

Тест нәтижелерін талдау мектеп бағдарламаларын жетілдіруге нақты бағдар береді: оқушылар қай дағды бойынша қиналатыны анықталып, сол бағыттағы оқыту әдістері күшейтіледі. Бұл мұғалімдердің кәсіби дамуын жоспарлауда да маңызды.

Қазіргі білім беру кеңістігі ҚАЗТЕСТ жүйесін жаңғыртуды талап етеді: халықаралық тәжірибелерге негізделген мазмұнды жаңарту, цифрлық форматқа көшу, онлайн тестілеуді кеңейту және жасанды интеллектке негізделген автоматтандырылған бағалау енгізу. Мұндай шешімдер тесттің объективтілігін арттырып, оқушылардың жеке оқу траекториясын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

ҚАЗТЕСТ тек бағалау құралы емес, тілдік мәдениетті қалыптастырудың, мемлекеттік тілге деген жауапкершілік пен қызығушылықты арттырудың пәрменді механизмі. Оны орта білім мазмұнына жүйелі енгізу қазақ тілін өмірлік құзырет ретінде меңгертуге, ұлттық бірегейлікті нығайтуға және мемлекеттік тілдің қоғамдық-құқықтық кеңістікте кеңінен қолданылуына жол ашады.

Қорыта айтқанда ҚАЗТЕСТ қағидаттарын орта біліммен ықпалдастыру – сапалы тілдік білімді қамтамасыз ететін стратегиялық бағыт, ал жүйе – тіл оқыту сапасын және мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін дамытуға негізделген ғылыми-практикалық құрал.

Қолданылған деректер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. – Астана, 1995. [Электронды ресурс] // – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_
2. Қазақстан Республикасының «Тіл туралы» Заңы. – Астана, 1997. [Электронды ресурс] // – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z970000151_
3. Қазақстан Республикасында тіл саясатын дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы. [Электронды ресурс] // – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/%20kyzylorda%20sayasat/documents/details/856271>
4. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2008 жылғы 11 қыркүйектегі № 835 қаулысы «ҚАЗТЕСТ жүйесін енгізу мен дамыту тұжырымдамасы». – Астана, 2011. [Электронды ресурс] // – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P080000835_

5. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007. [Электронды ресурc] // – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_
6. Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). – Council of Europe, 2001. [Электронды ресурc] // – URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
7. ҚР СТ 1926-2009. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Қарапайым деңгей. Жалпы меңгеру. [Электронды ресурc] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1926-2009/
8. ҚР СТ 1928-2009. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Базалық деңгей. Жалпы меңгеру. [Электронды ресурc] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1928-2009/
9. ҚР СТ 1929-2009. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Орта деңгей. Жалпы меңгеру. [Электронды ресурc] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1929-2009/
10. ҚР СТ 1925-2009. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Ортадан жоғары деңгей. Жалпы меңгеру. [Электронды ресурc] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1925-2009/
11. ҚР СТ 1927-2009. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Жоғары деңгей. Жалпы меңгеру. [Электронды ресурc] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1927-2009/
12. **Ерсұлтанова Г.С., Сердалина С.К.** ҚАЗТЕСТ: тестілеуді өткізу тәртібі мен тәжірибесі // «Педагогикалық өлшемдер» ғылыми-практикалық журналы. – 2025. – № 2. – <https://testcenter-zhurnal.kz/index.php/sap/issue/view/2>
13. Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің 2024 жылғы 23 қыркүйектегі № 458 бұйрығы «ҚАЗТЕСТ» қазақ тілін меңгеру деңгейін бағалау жүйесі бойынша қағидаларды бекіту туралы. [Электронды ресурc] // – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2400035109>
14. **Ерсұлтанова Г.С.** Тілді меңгеру деңгейін бағалаудағы ҚАЗТЕСТ жүйесінің рөлі: жаңа форматтағы тиімділік // Қазақстан Республикасында мемлекеттік тілді оқытудың жүйесі: деңгейлері мен сатылары: конференция материалдары. – Алматы: Мемлекеттік тілді дамыту институты, 2024. – 362 б. http://kazakhstan.kz/pdf/KAZTEST_Bukletjpeg_2018_kaz.pdf
15. ETS. TOEFL iBT Test. [Электронды ресурc] // – URL: <https://www.ets.org/toefl>
16. IELTS. International English Language Testing System. [Электронды ресурc]. [Электронды ресурc] // – URL: <https://www.ielts.org>
17. Кыргызтест жүйесі. [Электронды ресурc] // – URL: <https://kyrgyztest.gov.kg/language/ru/>
18. TÖMER – түрік тілін оқыту орталығы. Анкара университеті. [Электронды ресурc] // – URL: <https://tomer.ankara.edu.tr/en/about-us-4/>
19. TORFL – Test of Russian as a Foreign Language. [Электронды ресурc] // – URL: <https://russian-test.com>
20. **Садықова Ұ.Р.** ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша тестілеу мен байқау сынақтарының нәтижелері // «Әдіскер / Методист» республикалық ғылыми-педагогикалық журналы. – 2015. – № 4. – <https://library.arsu.kz/p=748>
21. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 600 бұйрығы «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидалары». [Электронды ресурc] // – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017650>
22. **Садық Ұ.Р., Мақыбаева А.К., Нуримбетов Н.Б.** ҚАЗТЕСТ жүйесіндегі диагностикалық тестілеудің өткізілу барысы мен тәжірибесі // «Педагогикалық өлшемдер» ғылыми-практикалық журналы. – 2025. – № 3. – <https://testcenter-zhurnal.kz/index.php/sap/issue/view/3>
23. Ұлттық тестілеу орталығы. «ҚАЗТЕСТ жүйесі» ресми ақпараттық сайты. [Электронды ресурc] // – URL: <http://www.kazakhstan.kz>

References

1. Qazaqstan Respýblikasynyń Konstitýsiasy [Constitution of the Republic of Kazakhstan]. Astana, 1995. [Electronic resource] // – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_
2. Qazaqstan Respýblikasynyń “Til týraly” Zańy [Law of the Republic of Kazakhstan “On Languages in the Republic of Kazakhstan”]. Astana, 1997. [Electronic resource] // – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z970000151_
3. Qazaqstan Respýblikasynda til saiasatyn damytýdyń 2023 – 2029 jylǵa arnalǵan tujyrymdamasý. [Concept for the Development of Language Policy in the Republic of Kazakhstan for 2023–2029]. [Electronic resource] // – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/%20kyzyldorda%20sayasat/documents/details/856271>
4. Qazaqstan Respýblikasy Úkimetiniń 2008 jylǵy 11 qyrkúiektegi № 835 qaýlysy “QAZTEST júiesin engizý men damytý tujyrymdamasý”. [Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan No. 835 of September 11, 2008 “Concept for the Introduction and Development of the KAZTEST System”]. Astana, 2011. [Electronic resource] // – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P080000835_
5. Qazaqstan Respýblikasynyń “Bilim týraly” Zańy. [Law of the Republic of Kazakhstan “On Education”]. Astana, 2007. [Electronic resource] // – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_
6. Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). Council of Europe, 2001. [Electronic resource] // – URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
7. QR ST 1926-2009. Qazaq tilin meńgerýdiń

- kommunikativtik tildik quzyrettilikteri. Qarapaimy deñgei. Jalpy meñgerý. [ST RK 1926-2009. Communicative Language Competences for Kazakh Language Proficiency. Elementary Level. General Proficiency]. [Electronic resource] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1926-2009/
8. QR ST 1928-2009. Qazaq tilin meñgerýdiñ kommunikativtik tildik quzyrettilikteri. Bazalyq deñgei. Jalpy meñgerý [ST RK 1928-2009. Communicative Language Competences for Kazakh Language Proficiency. Basic Level. General Proficiency]. [Electronic resource] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1928-2009/
 9. QR ST 1929-2009. Qazaq tilin meñgerýdiñ kommunikativtik tildik quzyrettilikteri. Orta deñgei. Jalpy meñgerý. [ST RK 1929-2009. Communicative Language Competences for Kazakh Language Proficiency. Intermediate Level. General Proficiency]. [Electronic resource] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1929-2009/
 10. QR ST 1925-2009. Qazaq tilin meñgerýdiñ kommunikativtik tildik quzyrettilikteri. Ortadan jogary deñgei. Jalpy meñgerý. [ST RK 1925-2009. Communicative Language Competences for Kazakh Language Proficiency. Upper-Intermediate Level. General Proficiency]. [Electronic resource] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1925-2009/
 11. QR ST 1927-2009. Qazaq tilin meñgerýdiñ kommunikativtik tildik quzyrettilikteri. Jogary deñgei. Jalpy meñgerý. [ST RK 1927-2009. Communicative Language Competences for Kazakh Language Proficiency. Advanced Level. General Proficiency]. [Electronic resource] // – URL: https://new-shop.ksm.kz/kz/catalog/STRK_1927-2009/
 12. Ersultanova G.S., Serdalina S.K. QAZTEST: testileydi ótkizý tártibi men tájirbesi [KAZTEST: Procedures and Experience of Test Administration]. Pedagogical Measurements, No. 2, National Testing Center, MES RK, 2025. <https://testcenter-zhurnal.kz/index.php/sap/issue/view/2>
 13. Qazaqstan Respýblıkasy Gylım jáne jogary bilim ministriniń 2024 jylgy 23 qyrkıektegi № 458 buırygy “QAZTEST” qazaq tilin meñgerý deñgeiin bagalay júiesi boyınsha qagıdalary bekıty týraly [Order of the Minister of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan No. 458 of September 23, 2024 “On Approval of the Rules for Assessing Kazakh Language Proficiency under the KAZTEST System”]. [Electronic resource] // – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2400035109>
 14. Ersultanova G.S. Tildi meñgerý deñgeiin bagalaydagı QAZTEST júiesiniń róli: jáne formattagı tiımdilik. [The Role of the KAZTEST System in Assessing Language Proficiency: Effectiveness of the New Format]. // Qazaqstan Respýblıkasynda memlekettik tildi oqıtıdyń júiesi: deñgeileri men satylary: konferensia materialdary 2024, p. 362. http://kazakhtest.kz/pdf/KAZTEST_Bukletjpeg_2018_kaz.pdf
 15. ETS. TOEFL iBT Test. [Electronic resource] // – URL: <https://www.ets.org/toefl>
 16. IELTS. International English Language Testing System. [Electronic resource] // – URL: <https://www.ielts.org>
 17. Kyrgyztest System. Available at: <https://kyrgyztest.gov.kg/language/ru/>
 18. TÖMER – Turkish Language Teaching Center. Ankara University. [Electronic resource] // – URL: <https://tomer.ankara.edu.tr/en/about-us-4/>
 19. TORFL – Test of Russian as a Foreign Language. [Electronic resource] // – URL: <https://russian-test.com>
 20. Sadykova U.R. QAZTEST júiesi boyınsha testileý men baıqay synaqtarynyń nátipleri [Results of Testing and Trial Examinations under the KAZTEST System]. // “Ádisker / Metodist” respýblıkalyq gylımı-pedagogıkalyq jýrnaly 2015. <https://library.arsu.kz/p=748>
 21. Qazaqstan Respýblıkasy Bilim jáne gylım ministriniń 2018 jylgy 31 qazandagı № 600 buırygy “Jogary jáne jogary oqy ornynan keingi bilim berý bagdarlamalaryn iske asyratyn bilim berý uıymdaryna oqyga qabyldaıdyń úlgilik qagıdalary” [Model Rules for Admission to Higher and Postgraduate Education Programs, approved by Order No. 600 of October 31, 2018 of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan]. [Electronic resource] // – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017650>
 22. Sadyk U.R., Makybayeva A.K., Nurimbetov N.B. QAZTEST júiesindegi diagnostıkalyq testileýdiń ótkizilý barysy men tájirbesi [Procedure and Experience of Conducting Diagnostic Testing in the KAZTEST System]. // “Pedagogıkalyq ólshemder” gylımı-praktıkalyq jýrnaly 2025. <https://testcenter-zhurnal.kz/index.php/sap/issue/view/3>
 23. Ultıyq testileý ortalıygy. “QAZTEST júiesi” resmı aqparattyq saıty. [National Testing Center. Official website of the KAZTEST System]. [Electronic resource] // – URL: <http://www.kazakhtest.kz>

Структура системы КАЗТЕСТ и её значение в сфере образования

Г.С. Ерсултанова*, И.У. Сагиндинов²,
Ұ.Р. Садық³, Н.Б. Нуримбетов⁴

^{1,2,3,4}Республиканское государственное предприятие на праве хозяйственного

ведения «Национальный центр тестирования» Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан
г. Астана, Республика Казахстан
*ersultanovagulnur@gmail.com
ulzhansadyk@gmail.com

Аннотация. На сегодняшний день основной целью обучения языку в Казахстане является формирование языковой и коммуникативной компетентности учащегося. Эта цель созвучна системе КАЗТЕСТ. В то время как программы среднего образования предусматривают развитие навыков аудирования, чтения, письма и общения, КАЗТЕСТ основан на проверке этих навыков. Эта преемственность позволяет подготовить учащегося к языковым тестам на национальном и международном уровнях. КАЗТЕСТ-национальная система тестирования, предназначенная для определения уровня владения казахским языком и соответствующая международным стандартам, в частности CEFR. Структура теста включает аудирование, чтение, письмо и лексико-грамматические задания, что создает условия для комплексной оценки всех аспектов языка. КАЗТЕСТ должен быть связан не только с оценкой взрослых, но и с содержанием среднего образования. Если предмет казахского языка в школе направлен на формирование языковой личности, то КАЗТЕСТ объективно оценивает результаты этого знания. Поэтому применение стандартов КАЗТЕСТ в качестве ориентира в школе позволяет учителям конкретизировать цели обучения и применять справедливые критерии в оценке. Результаты тестов важны при анализе качества образования: они помогают определить эффективность школьных программ, слабые места. Кроме того, КАЗТЕСТ сравнивается с международными тестами и показывает, что национальная система соответствует мировым стандартам. Внедрение КАЗТЕСТ в образовательный процесс повышает функциональную грамотность учащихся и повышает профессиональный уровень учителей. Таким образом, система КАЗТЕСТ является стратегическим инструментом в повышении статуса государственного языка и становлении учащихся как языковой личности.

Ключевые слова: КАЗТЕСТ, оценка, казахский язык, языковая компетентность, среднее образование, государственный язык, система тестирования, качество образования.

The Structure of the KAZTEST System and Its Significance in the Field of Education

G.S. Yersultanova *¹, I.U.Sagindikov², U.R. Sadyk³, N.B. Nurimbetov⁴

^{1,2,3,4}National Testing Center, Republican State Enterprise under the Right of Economic Management, Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan

Astana, Republic of Kazakhstan

*ersultanovagulnur@gmail.com

ulzhansadyk@gmail.com

Abstract. Today, the main goal of language teaching in Kazakhstan is the formation of linguistic and communicative competence of students. This goal is consistent with the KAZTEST system. While secondary education programs provide for the development of listening, reading, writing and communication skills, KAZTEST is based on testing these skills. This continuity allows you to prepare the student for language tests at the national and international levels. KAZTEST is a national testing system designed to determine

the level of proficiency in the Kazakh language and meets international standards, in particular CEFR. The structure of the test includes listening, reading, writing and lexical and grammatical tasks, which creates conditions for a comprehensive assessment of all aspects of the language. KAZTEST should not be limited to the assessment of adults, but should be related to the content of Secondary Education. If the subject of the Kazakh language at school is aimed at the formation of a linguistic personality, KAZTEST objectively assesses the results of this knowledge. Therefore, the use of KAZTEST standards as a guideline at school will allow teachers to clarify educational goals and apply fair criteria in their assessment. The test results are important in the analysis of the quality of education: they help to identify the effectiveness, weaknesses of school programs. At the same time, KAZTEST compares international tests and shows that the national system meets international standards. The introduction of KAZTEST in the educational process will increase the functional literacy of students and improve the professional level of teachers. Thus, the KAZTEST system is a strategic tool for increasing the status of the state language and the formation of students as language personalities.

Keywords: KAZTEST, assessment, Kazakh language, language competence, Secondary Education, State Language, Testing System, quality of Education.

Материал баспаға 24.07.2025 келіп түсті